

SATVERSMES TIESAS TIESNESIS

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV-1010. Tālrunis: 67830735, 67210274. E-pasts: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

Satversmes tiesas tiesneša

Artūra Kuča

ATSEVIŠKĀS DOMAS

Rīgā 2022. gada 12. janvārī

lietā Nr. 2021-09-01

“Par Autoceļu lietošanas nodevas likuma 9.¹ panta otrās daļas redakcijā, kas bija spēkā līdz 2020. gada 30. jūnijam, un Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 149.⁴⁰ panta otrās daļas redakcijā, kas bija spēkā no 2017. gada 1. janvāra līdz 2020. gada 30. jūnijam, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam un 92. panta pirmajam teikumam”

1. Satversmes tiesa 2021. gada 29. decembrī pasludināja spriedumu lietā Nr. 2021-09-01 “Par Autoceļu lietošanas nodevas likuma 9.¹ panta otrās daļas redakcijā, kas bija spēkā līdz 2020. gada 30. jūnijam, un Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 149.⁴⁰ panta otrās daļas redakcijā, kas bija spēkā no 2017. gada 1. janvāra līdz 2020. gada 30. jūnijam, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam un 92. panta pirmajam teikumam” (turpmāk – Spriedums), ar kuru atzina Autoceļu lietošanas nodevas likuma 9.¹ panta otro daļu redakcijā, kas bija spēkā līdz 2020. gada 30. jūnijam, un Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 149.⁴⁰ panta otro daļu redakcijā, kas bija spēkā no 2017. gada 1. janvāra līdz 2020. gada 30. jūnijam, par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam un 92. panta pirmajam teikumam.

Turpmāk izmantošu Spriedumā lietotos saīsinājumus.

2. Saeima savā atbildes rakstā pamatoti norādīja, ka personas saukšana pie administratīvās atbildības septiņas reizes par vienu un to pašu administratīvo pārkāpumu Pieteikuma iesniedzējas izskatīšanā esošajā lietā ir tiesību normu piemērošanas jautājums. Saeima uzskatīja: ja persona par tās izdarīto administratīvo pārkāpumu informēta tikai pēc tam, kad tas fiksēts jau septiņas reizes, tad šāda administratīvā

sodīšana ir pretrunā ar Kodeksa 22. pantā noteikto administratīvās sodīšanas preventīvo mērķi (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 45.–46. lp.*).

Tādēļ piekrītu Sprieduma 11.2. punktā norādītajam: “Izskatāmajā lietā Satversmes tiesa, ievērojot tai Satversmē un Satversmes tiesas likumā noteikto kompetenci, nevērtēs, kā būtu piemērojamas apstrīdētās normas Pieteikuma iesniedzējas izskatīšanā esošajā administratīvā pārkāpuma lietā. Satversmes tiesa tostarp nevērtēs to, vai konkrētajā gadījumā juridiskajai personai piemērojams administratīvais sods par katru fiksēto pārkāpumu un vai tādējādi ir ievērots dubultās sodīšanas aizlieguma princips, bet vērtēs apstrīdēto normu satversmību.”

Savukārt nepiekrītu Spriedumā secinātajam, ka apstrīdētajās normās paredzētajā gadījumā uzliekamais sods nav uzskatāms par fiksētu sodu Eiropas Savienības Tiesas judikatūras izpratnē. Tāpat nepiekrītu tam, ka tiek īstenota visaptveroša tiesas kontrole pār lēmumiem par administratīvā soda piemērošanu. Līdz ar to nepiekrītu Spriedumā atzītajam, ka apstrīdētās normas atbilst Satversmes 1. pantā ietvertajam samērīguma principam un Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

3. Visupirms izklāstīšu savu viedokli par to, kādēļ apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 1. pantam.

Sprieduma 15. punktā norādīts: “Ar Autoceļu lietošanas nodevas likumu citstarp tika ieviesta Direktīva, kuras mērķis ir infrastruktūru lietošanas maksas noteikšana smagajiem kravas transportlīdzekļiem. Saskaņā ar Direktīvas 9.a pantu dalībvalstis izveido piemērotu kontroles mehānismu un izstrādā par atbilstoši Direktīvai pieņemto valsts noteikumu pārkāpumiem piemērojamo sankciju sistēmu; tās veic visus pasākumus, kas vajadzīgi, lai nodrošinātu šo noteikumu ievērošanu. Noteiktajām sankcijām jābūt efektīvām, samērīgām un preventīvām.”

Pieteikuma iesniedzēja uzskatīja, ka apstrīdētās normas neatbilst Eiropas Savienības Tiesas judikatūrai par Direktīvas 9.a panta interpretāciju. Tomēr Satversmes tiesa Sprieduma 15.3.1. punktā secināja: “Apstrīdētajās normās paredzētajā gadījumā, kad pārkāpums fiksēts ar tehniskajiem līdzekļiem, neapturot transportlīdzekli, uzliktais sods nav uzskatāms par fiksētu sodu tādā izpratnē, kā to skaidrojusi Eiropas Savienības Tiesa.”

Nevaru piekrist Satversmes tiesas atzītajam, ka apstrīdētās normas neparedzēja fiksētu sodu.

3.1. Eiropas Savienības Tiesa apvienotajās lietās C-497/15 un C-498/15 vērtēja tādas sankciju sistēmas samērīgumu, kurā paredzēta fiksēta naudas soda piemērošana. Naudas sods tika atzīts par fiksētu, ņemot vērā, ka vienīgais tā apmēra pielāgojums bija

saistīts ar attiecīgā transportlīdzekļa kategoriju. Eiropas Savienības Tiesa norādīja, ka šāda pielāgošana nekādi nav saistīta ar transportlīdzekļa ekspluatētāja vai vadītāja uzvedību un ka nav ņemts vērā izdarītā pārkāpuma veids un smagums. Tādējādi netiekot ņemts vērā bez atļaujas nobraukto kilometru skaits un arī tas, vai pārkāpējs iepriekš ir samaksājis ceļa nodevu par attiecīgo maršrutu vai nav to izdarījis (sk. *Eiropas Savienības Tiesas 2017. gada 22. marta sprieduma apvienotajās lietās C-497/15 un C-498/15 "Euro-Team Kft." un "Spirál-Gép Kft." 44. un 47. punktu*). Līdzīgi arī lietā C-210/10 naudas sods tika atzīts par fiksētu, jo tas bija noteikts par visiem datu reģistrācijas diagrammu lietošanas noteikumu pārkāpumiem, neparedzot to šķirošanu atkarībā no attiecīgo pārkāpumu veida un smaguma (sk. *Eiropas Savienības Tiesas 2012. gada 9. februāra sprieduma lietā C-210/10 Urbán 29.–41. punktu*).

Eiropas Savienības Tiesa abās minētajās lietās atzina, ka fiksēta naudas soda piemērošana par jebkuru konkrētu likumā paredzētu pienākumu pārkāpumiem, soda apmēru nepielāgojot attiecīgā pārkāpuma smagumam, nav samērīga (sk. *Eiropas Savienības Tiesas 2017. gada 22. marta sprieduma apvienotajās lietās C-497/15 un C-498/15 "Euro-Team Kft." un "Spirál-Gép Kft." 49. punktu un 2012. gada 9. februāra sprieduma lietā C-210/10 Urbán 41. punktu*).

3.2. Vispārīgā gadījumā, kad Kodeksa 149.⁴⁰ panta otrajā daļā paredzētais pārkāpums tika fiksēts citādi, nevis ar tehniskajiem līdzekļiem, transportlīdzekļa vadītājam varēja tikt uzlikts naudas sods no 180 līdz 360 *euro*, bet pārvadātājam – no 300 līdz 500 *euro*. Tiesību piemērotājs, ievērojot šīs robežas, konkrēto naudas soda apmēru noteica, ņemot vērā izdarītā pārkāpuma raksturu, pārkāpēja personību, viņa vainas pakāpi, mantisko stāvokli, atbildību mīkstinošos un pastiprinošos apstākļus (sk. *Kodeksa 32. panta pirmo un otro daļu*). Tādējādi vispārīgā gadījumā naudas sods par autoceļu lietošanas nodevas maksāšanas noteikumu pārkāpumiem bija pielāgojams izdarītā pārkāpuma smagumam.

Tomēr Satversmes tiesa Spriedumā vērtēja administratīvo naudas sodu, kas tika piemērots gadījumā, kad pārkāpums fiksēts ar tehniskajiem līdzekļiem, neapturot transportlīdzekli. Šādā gadījumā atbilstoši Autoceļu lietošanas nodevas likuma 9.¹ panta otrajā daļā noteiktajam personai tika piemērots minimālais naudas sods, kāds par attiecīgo pārkāpumu bija paredzēts pārvadātājam Kodeksa 149.⁴⁰ panta otrajā daļā, – 500 *euro*. Tas nozīmē, ka soda apmēru jau bija noteicis pats likumdevējs, tādējādi liedzot tiesību piemērotājam iespēju to pielāgot pārkāpuma individuālajiem apstākļiem. Proti, naudas sods par nodevas maksāšanas noteikumu pārkāpumu nebija pielāgojams ne transportlīdzeklim, ar kuru attiecīgais pārkāpums izdarīts, ne pārkāpēja personībai, ne pārkāpuma raksturam, jo tas jau bija noteikts konkrētas, fiksētas summas veidā. Līdz

ar to apstrīdētajās normās noteiktais naudas sods ir fiksēts sods Eiropas Savienības Tiesas judikatūras izpratnē.

Sprieduma 15.3.1. punktā norādīts, ka apstrīdētajās normās noteiktais naudas sods neesot fiksēts sods, jo, fiksējot pārkāpumu ar tehniskajiem līdzekļiem, tiesību normu piemērotājam neesot iespējams pilnībā noskaidrot un izvērtēt visus apstākļus, kas tiek noskaidroti un izvērtēti citos gadījumos. Tādēļ apstrīdētās normas paredzot personai mazāko iespējamo naudas sodu gadījumā, kad konstatēts Kodeksa 149.⁴⁰ panta otrajā daļā paredzētais pārkāpums. Šā iemesla dēļ tiesa nevarot grozīt naudas soda apmēru.

Nevaru piekrist šādam Satversmes tiesas secinājumam. Visupirms jānorāda, ka minētie apsvērumi neietekmē to, vai naudas sods ir atzīstams par fiksētu sodu. Eiropas Savienības Tiesa, vērtējot to, vai naudas sods ir fiksēts, ņēma vērā tā pielāgojamību konkrētā pārkāpuma smagumam. Savukārt jautājums par to, kāda ir tiesas kompetence saskaņā ar apstrīdētajām normām, aplūkojums, pārbaudot to atbilstību Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

Tāpat uzskatu, ka arī tādā gadījumā, kad pārkāpums fiksēts ar tehniskajiem līdzekļiem, ir iespējams un nepieciešams piemērojamo sodu pielāgot pārkāpuma smagumam. Tas, ka, fiksējot pārkāpumu ar tehniskajiem līdzekļiem, uzreiz nav iespējams noskaidrot pilnīgi visus Kodeksa 32. pantā paredzētos lietas apstākļus, nenozīmē, ka tādēļ nav nepieciešams noskaidrot nevienu no tiem.

Ievērojot autoceļu lietošanas nodevas mērķi – valsts galveno un reģionālo autoceļu uzturēšanas un attīstības, kā arī videi draudzīgāku transportlīdzekļu izmantošanas veicināšana (*sk. Sprieduma 16. punktu*) –, samērīgs sods visupirms būtu tāds, kura noteikšanā būtu ņemta vērā konkrētā transportlīdzekļa ietekme uz autoceļu un vides stāvokli. Proti, tiesību piemērotājs varētu ņemt vērā tos apstākļus, kas ir pamatā pašas nodevas apmēram, – transportlīdzekļa masu un motora izmešu līmeni (*sk. Autoceļu lietošanas nodevas likuma 4. pantu un 2. pielikumu*).

Ievērojot Eiropas Savienības Tiesas judikatūru, būtu jāņem vērā arī konkrēto pārkāpumu raksturojošie apstākļi, lai sodu pielāgotu izdarītā pārkāpuma smagumam. Tostarp varētu būt tādi apstākļi kā pārkāpēja paradumi attiecībā uz nodevas samaksu, autoceļu lietošanas nodevas maksāšanas noteikumu pārkāpumu vēsture un pārkāpēja paskaidrojumi par pārkāpuma pieļaušanas apstākļiem. Daļu no šiem apstākļiem iespējams noskaidrot jau pirms sākotnējā lēmuma pieņemšanas – piemēram, nodevas samaksas vēsturi var pārbaudīt portālā www.lv vignette.eu. Taču daļu apstākļu varēja vērtēt augstāka iestāde vai tiesa, izskatot personas sūdzību.

Līdz ar to apstrīdētajās normās noteiktais naudas sods Eiropas Savienības Tiesas judikatūras izpratnē ir fiksēts sods un tādēļ neatbilst Satversmes 1. pantā ietvertajam samērīguma principam.

4. Uzskatu, ka apstrīdētās normas neatbilst arī Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

Sprieduma 24. punktā secināts: “[...] ja likumdevējs, nosakot konkrētu par attiecīgu administratīvo pārkāpumu uzliekamā soda apmēru, jau ir izvērtējis tā atbilstību konkrētā pārkāpuma raksturam un šāds naudas soda apmērs pats par sevi ir samērīgs, tad visaptveroša tiesas kontrole pār lēmumu par personai piemērojamo administratīvo sodu pati par sevi neietver tiesas pilnvaras pārskatīt un pēc sava ieskata noteikt tādu soda apmēru, kas ir mazāks par to, kuru likumdevējs paredzējis par konkrēto pārkāpumu. [...] Tādējādi administratīvo pārkāpumu lietās par autoceļu lietošanas nodevas maksāšanas noteikumu pārkāpumu, kas fiksēts ar tehniskajiem līdzekļiem, tiek īstenota visaptveroša tiesas kontrole pār lēmumiem par administratīvā soda piemērošanu.”

Nevaru piekrist Satversmes tiesas secinājumam, ka administratīvo pārkāpumu lietās par autoceļu lietošanas nodevas maksāšanas noteikumu pārkāpumu, kas fiksēts ar tehniskajiem līdzekļiem, tiek īstenota visaptveroša tiesas kontrole pār piemēroto administratīvo sodu.

4.1. Visaptverošas tiesas kontroles institūts ir cieši saistīts ar tiesas lomu demokrātiskā tiesiskā valstī. Demokrātiskas tiesiskas valsts tiesiskās sistēmas galvenais mērķis ir taisnīguma nodrošināšana (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 12. marta sprieduma lietā Nr. 2019-11-01 14. punktu*). Tiesu vara aizstāv taisnīgumu kā vienu no tiesiskas valsts pamatvērtībām (*sk. Satversmes tiesas 2015. gada 12. novembra sprieduma lietā Nr. 2015-06-01 11.1. punktu*). Satversmes 92. panta pirmais teikums prasa nodrošināt lietas izskatīšanu tādā procesā, kurā tiek pieņemts taisnīgs spriedums (*sk. Satversmes tiesas 2014. gada 13. janvāra sprieduma lietā Nr. 2013-08-01 6. punktu*). Taisnīgs spriedums ir neatņemams taisnīgas tiesas elements (*sk. Satversmes tiesas 2013. gada 14. maija sprieduma lietā Nr. 2021-13-01 15.2. punktu*). Tādējādi tiesām demokrātiskā tiesiskā valstī ir jāpiemīt atbilstošai kompetencei, lai tās katrā konkrētā gadījumā varētu nodrošināt taisnīgu lietas iznākumu.

Satversmes tiesa Sprieduma 21.1. punktā pamatoti secinājusi, ka administratīvo pārkāpumu lietās par autoceļu lietošanas nodevas maksāšanas noteikumu pārkāpumu jāņem vērā Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūra par Konvencijas 6. panta 1. punktu tā krimināltiesiskajā aspektā. Tāpat Satversmes tiesa pamatoti atsaukusies uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru par to, ka gadījumos, ja valsts iestādes piemērotās sankcijas ir pielīdzināmas krimināltiesiskai sankcijai Konvencijas izpratnē, personai

jābūt tiesībām uz šāda lēmuma pēckontroli tādā tiesu institūcijā, kurai ir “pilnīga jurisdikcija” – tiesības pārskatīt lēmumu gan no faktu, gan tiesību viedokļa.

Taču “pilnīga jurisdikcija” nozīmē arī to, ka tiesa ir pilnvarota ne tikai apstiprināt vai atcelt, bet arī grozīt iestādes lēmumu (sk.: *M. Allena, F. Goisis. “Full Jurisdiction” Under Article 6 ECHR: Hans Kelsen v. the Principle of Separation of Powers. Pieejams: www.kluwerlawonline.com*). Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka pilnīgu jurisdikciju citstarp raksturo tiesas kompetence ne tikai formāli pārbaudīt lēmuma tiesiskumu, bet pārbaudīt arī piemērotā soda piemērotību un samērīgumu (sk. *Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2011. gada 27. septembra sprieduma lietā “A. Menarini Diagnostics S.r.l. v. Italy”, pieteikums Nr. 43509/08, 63.–67. punktu*). Lietā “*A. Menarini Diagnostics S.r.l. v. Italy*” tiesa varēja pārlicināties par sankcijas atbilstību izdarītajam pārkāpumam un, ja nepieciešams, piemēroto sodu aizstāt ar citu sodu. Kā jau šo atsevišķo domu 3. punktā esmu argumentējis, apstrīdētās normas liedz tiesai vērtēt soda samērīgumu, jo nosaka to fiksētā veidā.

4.2. Satversmes tiesa Sprieduma 24. punktā, atsaucoties uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu lietā “*Malige v. France*”, norāda: “tiesas pilnvaras iestādes lēmuma pārskatīšanā var būt saderīgas ar Konvencijas 6. panta prasībām pat tad, ja sankcija atbilstoši pārkāpuma smagumam ir precīzi noteikta tiesību aktos, šī sankcija pati par sevi nav nesamērīga un tiesa var pārskatīt lēmuma pieņemšanas procesa atbilstību tiesību aktiem.”

Uzskatu, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumā lietā “*Malige v. France*” atzītais nav tiešā veidā attiecināms uz izskatīto lietu, jo ir konstatējamās būtiskas atšķirības starp šo lietu faktiskajiem un tiesiskajiem apstākļiem.

Spriedumā lietā “*Malige v. France*” Eiropas Cilvēktiesību tiesa vērtēja, vai Konvencijas 6. pantam atbilst sistemātiska un automātiska transportlīdzekļa vadītāja apliecības punktu noņemšana bez iespējas to pārsūdzēt efektīvai tiesu varas institūcijai. Pieteicējs bija pārsniedzis atļauto ātrumu, par to krimināltiesā viņam piemēroja naudas sodu un atņēma transportlīdzekļa vadīšanas tiesības uz 15 dienām. Papildus tam administratīvā iestāde noņēma pieteicējam četrus punktus no transportlīdzekļa vadītāja apliecības. Punktu sistēma Francijā bija izveidota tā, ka sākotnēji ikvienai transportlīdzekļa vadītāja apliecībai tiek piešķirti 12 punkti un savukārt par pieļautiem pārkāpumiem punkti var tikt noņemti. Noņemamo punktu skaitu regulēja tiesību normas, taču tas bija nosakāms atkarībā no krimināltiesas spriedumā konstatētā pārkāpuma smaguma.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa, atzīstot, ka Konvencijas 6. pants nav pārkāpts, visupirms ņēma vērā to, ka punkti no transportlīdzekļa vadītāja apliecības tiek noņemti, pamatojoties uz krimināltiesas spriedumu, ar kuru persona atzīta par vainīgu attiecīgā

pārkāpuma izdarīšanā. Krimināltiesa vērtē, vai persona ir pieļāvusi attiecīgo pārkāpumu, nosaka tai piemērojamo sodu, kā arī vērtē pārkāpēja sniegtajos paskaidrojumos ietvertos faktos un tiesībās balstītos iebildumus. Tāpat tika ievērots, ka noņemamo punktu skaits ir pielāgots pārkāpuma smagumam, kuru nosaka krimināltiesa, kā arī tas, ka punktus vēlāk var atkal atgūt to sākotnējā skaitā. Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzina, ka Konvencijas 6. pantam atbilstošu lēmuma pieņemšanas un pārbaudes procesu jau nodrošina krimināltiesas, tādēļ nav nepieciešams, lai tiesa ar pilnīgu jurisdikciju atkārtoti veiktu pārbaudi arī par noņemtajiem punktiem (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1998. gada 23. septembra sprieduma lietā „Malige v. France”, pieteikums Nr. 27812/95, 46.–51. punktu*).

Tas nozīmē, ka šajā lietā Eiropas Cilvēktiesību tiesa vērtēja nevis procesu, kurā persona tiek atzīta par vainīgu pārkāpuma izdarīšanā, bet gan šā procesa sekas, proti, punktu noņemšanu no transportlīdzekļa vadītāja apliecības. Tas liedz šo Eiropas Cilvēktiesību tiesas lietu salīdzināt ar Spriedumā izskatīto gadījumu.

Lietā “*Malige v. France*” pārkāpuma smagumu un par pārkāpumu piemērojamo sankciju visupirms noteica tiesa, kura nodrošināja Konvencijas 6. pantam atbilstošu procesu. Tikai pēc tam sekoja automātiskā punktu noņemšana no transportlīdzekļa vadītāja apliecības, proti, darbība, par kuru sūdzējās pieteicējs. Taču Satversmes tiesa Spriedumā vērtē “pirmo soli”, proti, procesu, kurā persona tiek saukta pie atbildības par izdarīto pārkāpumu. Tāpat no minētā izriet, ka lietā “*Malige v. France*” sankcijas apmērs jeb noņemamo punktu skaits visupirms bija atkarīgs no tiesas sprieduma, kurā tika noteikts pārkāpuma smagums, un tikai pēc tam no tiesību normas, kas paredzēja par attiecīgā smaguma pārkāpumu noņemamo punktu skaitu. Taču Spriedumā izskatītajā gadījumā tiesību piemērotājam, konstatējot, ka persona ir izdarījusi attiecīgo pārkāpumu, automātiski jāpiemēro jau tiesību normās noteiktais pārkāpuma smagums, proti, sankcijas apmērs. Tāpat jānorāda, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesa gan atzina, ka uz transportlīdzekļa vadītāja apliecības punktu noņemšanu ir attiecināms Konvencijas 6. pants, tomēr šī sankcija būtiski atšķiras no naudas soda kaut vai tādēļ vien, ka punktus ir iespējams vēlāk atgūt un pieteicējam 4 punktu noņemšanas dēļ vēl nebija iestājušās reālas negatīvas sekas (transportlīdzekļa vadīšanas tiesību atņemšana).

4.3. Piekrītu Sprieduma 22. punktā norādītajam, ka tiesa nevar stāties likumdevēja vietā un pārvērtēt to līdzekļu efektivitāti, ar kuriem paredzēts sasniegt administratīvo sodu politikas mērķi. Taču nepiekrītu tam, ka tiesai nevajadzētu vērtēt piemērojamo līdzekļu taisnīgumu un nodrošināt soda individualizāciju.

Taisnīguma princips prasa panākt iespējami taisnīgāku līdzsvaru starp dažādu sabiedrības locekļu pretrunīgajām interesēm (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 13. maija sprieduma lietā Nr. 2004-18-0106 secinājumu daļas 7. punktu*). Taisnīgums

ir abstrakts jēdziens, kas pieņēmis savu formu tikai konkrētā gadījumā (mēs nevaram abstrakti pateikt, kas ir taisnīgums), bet tikai konkrētā gadījumā tas ir taisnīgums (*sk. Valsts prezidenta Egila Levita uzrunu Konstitucionālo tiesību ekspertu domnīcā Satversmes tiesā 2019. gada 13. decembrī. Pieejama: www.president.lv*). Viens no taisnīguma principa konkretizācijas elementiem, nosakot personai piemērojamo sodu, ir soda individualizācija. Proti, tiesību piemērotājam katrā konkrētā gadījumā ir jāņem vērā pārkāpuma raksturs, radītais kaitējums, pārkāpēja personība un citi pārkāpumu raksturojošie apstākļi, lai nodrošinātu to, ka piemērojamais sods atbilst izdarītajam pārkāpumam (*sk., piemēram: M. Bagaric. The Punishment Should Fit the Crime – Not the Prior Convictions of the Person that Committed the Crime: An Argument for Less Impact Being Accorded to Previous Convictions in Sentencing. Pieejams: <https://ssrn.com/abstract=2661913>*).

Likumdevējs normatīvajos tiesību aktos nevar paredzēt un taisnīgi noregulēt visas dzīvē iespējamās situācijas, kādas var rasties pēc šo normu pieņemšanas. Tādēļ Krimināllikums ne vien nosaka sankcijas minimālo un maksimālo robežu jeb apmēru, bet tā 49. pants paredz arī iespēju noteikt vieglāku sodu nekā likumā paredzētais. Proti, gadījumā, ja tiesa, ievērojot vairākus vainīgā atbildību mīkstinošos apstākļus un vainīgā personību, atzīst par nepieciešamu noteikt viņam sodu, kas ir zemāks par likumā konkrētam noziedzīgam nodarījumam paredzēto minimālo robežu, tā var sodu attiecīgi mīkstināt. Tādējādi tiesai ir iespēja nodrošināt demokrātiskas tiesiskas valsts mērķa izpildi – nodrošināt taisnīgu iznākumu katrā konkrētā gadījumā.

Ja šāda iespēja pastāv kriminālprocesā, tad vēl jo vairāk tādi būtu jāpastāv administratīvo pārkāpumu procesā. Valsts pienākums ir izveidot tādu administratīvo pārkāpumu lietu izskatīšanas kārtību, kas personai nodrošinātu no Satversmes 92. panta pirmā teikuma izrietošas tiesību uz taisnīgu tiesu garantijas – tādas pašas kā krimināllietās (*sk. Satversmes tiesas 2018. gada 19. marta sprieduma lietā Nr. 2017-16-01 9.2. punktu*). Piemēram, Lietuvas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 30.¹ pants noteic, ka institūcija, ņemot vērā pārkāpuma raksturu, pārkāpēja personību, atbildību mīkstinošus un pastiprinošus apstākļus, kā arī taisnīguma un tiesību normu saprātīgas piemērošanas principus, var piemērot vieglāku sodu, nekā noteikts Administratīvo pārkāpumu kodeksā, vai nepiemērot to vispār. Līdzīgi arī Igaunijas Sodu kodeksa 61. pants paredz tiesai šādas tiesības. Tādējādi tiek nodrošināta soda individualizācija, proti, tas, ka tiek ņemts vērā pārkāpuma smagums un citi apstākļi, kurus nepieciešams vērtēt taisnīga soda noteikšanai.

Apstrīdētās normas, liedzot tiesai pielāgot piemērojamo sodu izdarītā pārkāpuma smagumam, varēja novest pie netaisnīgiem nolēmumiem. Eiropas Savienības Tiesa atzinusi: lai novērtētu sankcijas samērīgumu, ir jāņem vērā arī saikne starp iespējami

uzliekamā naudas soda apmēru un ekonomisko priekšrocību, kas izriet no izdarītā pārkāpuma, lai atturētu pārkāpuma izdarītājus no atkārtotas tāda paša pārkāpuma izdarīšanas (*sk. Eiropas Savienības Tiesas 2021. gada 11. februāra sprieduma lietā C-77/20 „K. M” 53. punktu*). Taču apstrīdētās normas liedz tiesai vērtēt jebkādos individuālos apstākļus. Tiesas nevar ņemt vērā, piemēram, to, ka pārkāpējs varbūt ir godprātīgs autoceļu lietošanas nodevas maksātājs, vienmēr līdz pat attiecīgajam pārkāpumam ir to maksājis un samaksājis arī pēc pārkāpuma izdarīšanas, kad atcerējies, ka ir aizmirsis to samaksāt. Tāpat tiesa nevar ņemt vērā arī gadījumus, kad persona sistemātiski un ļaunprātīgi izvairās no nodevas maksāšanas. Līdz ar to apstrīdētās normas var radīt netaisnīgumu pat abos interešu virzienos – gan attiecībā uz pārkāpēja interesi tikt pasargātam no pārmērīgiem sodiem, gan sabiedrības labklājības interešu aspektā.

Ievērojot minēto, uzskatu, ka administratīvo pārkāpumu lietās par autoceļu lietošanas nodevas maksāšanas noteikumu pārkāpumu, kas fiksēts ar tehniskajiem līdzekļiem, netiek īstenota visaptveroša tiesas kontrole pār piemēroto administratīvo sodu. Līdz ar to apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

Satversmes tiesas tiesnesis

Artūrs Kučs